

Nyhetsbrev från Bryssel

Oktober 2022

1. *EU-krönikan*
2. *Vicelantråd Harry Janssons besök i Bryssel*
3. *EU:s vallag*
4. *Energiförsörjningen i EU*
5. *Ett europeiskt hälsodataområde*

1. EU-krönikan

Mycket i EU handlar om att få sin röst hörd men det är också extremt viktigt att få plats vid de bord där besluten faktiskt fattas. Som bekant saknar Åland fortfarande den plats i Europaparlamentet som vi har rätt till och arbetet går vidare för att få den. Men samtidigt ska man inte glömma bort den andra (och kanske mest inflytelserika?) lagstiftaren i EU: rådet. I rådet sitter medlemsstaternas regeringar och det är de som har rätt att rösta och uttala sig när man förhandlar fram nya lagförslag på EU-nivå. Så var hamnar Åland i ett sammanhang där bara stater får uttala sig?

Det här är något man har tänkt på i självstyrelselagen. Paragraf 59 a är den som slår fast hur det ska gå till. Där kan man först och främst läsa att Åland har rätt att "delta i beredningen" av Finlands position när det kommer till beslut som fattas i EU. Det kan vi göra på alla områden där Åland har lagstiftningsbehörighet eller områden som "på annat sätt kan ha särskild betydelse för Åland". Vidare står det att om Ålands och Finlands ståndpunkter inte kan samordnas så kan landskapsregeringen begära att också Ålands ståndpunkt delges när Finlands ställningstaganden presenteras i EU:s institutioner.

Låt oss titta lite på vad det här innebär i praktiken. Först och främst kan vi konstatera att formuleringen "särskild betydelse för Åland" är relativt vag och öppen för tolkning. Det är faktiskt en bra sak för Åland då det ger oss flexibilitet att avgöra vilka områden som är viktiga att vi gör vår röst hörd i. Sjöfarten är ett typiskt sådant exempel. Det är inte åländsk lagstiftningsbehörighet men det är en extremt viktig näring för hela det åländska samhället. Vad som också är vagt formulerat men som kanske inte är lika bra för Åland är formuleringen om att Åland har "rätt att delta vid beredningen". Det säger alltså bara att Åland måste vara med, inte att vi faktiskt måste få vår röst hörd.

Däremot har vi ändå en möjlighet om det är så att vi ser att Ålands position på allvar inte går att förena med Finlands genom skrivningen om att Finland måste framföra också Ålands ståndpunkt till EU:s institutioner. I praktiken innebär det att Finland i samband med att de presenterar sin ståndpunkt också måste föra fram att det autonoma Åland har en annan syn på saken. Det är såklart bra att Ålands position också förs fram men det skapar ärligt talat också en viss förvirring hos de andra medlemsstaterna. Ibland är det dock nödvändigt, som till exempel härom veckan när EU:s vallag diskuterades (läs mer om det nedan).

Våra chanser att påverka blir ändå störst när vi kan få Finland att driva vår position som sin egen. Därför är det alltid det första att sträva till. Om det visar sig omöjligt är det dock bra att vi alltid har en plan B i möjligheten att be dem föra fram vår avvikande ståndpunkt. Systemet är inte perfekt men det är ändå viktigt att Åland arbetar med de verktyg vi har till vårt förfogande.

Anton Nilsson
Landskapsregeringens representant till EU

2. Vicelantråd Harry Janssons besök i Bryssel

Efter att flera planerade besök ställts in på grund av pandemin var det i september äntligen dags för ett ministerbesök i Bryssel igen. Den 26-28 september besökte vicelantrådet Harry Jansson, som också är Ålands EU-minister, Bryssel. Ministerbesök i Bryssel är viktiga inte bara för att de åländska ministrarna ska få insikt i EU-arbetet, men också för att upprätthålla gamla relationer och knyta nya kontakter som Åland kan samarbeta med. På agendan stod möten med representanterna Elin Mortensen från Färöarna, Marta Marin från Baskien, Daniel D’Amato från Gibraltar och Gorka Knörr Borràs från Katalonien samt Europaparlamentarikern Pascal Arimont från Belgien. Dessutom hölls en middag med Finlands EU-ambassadörer.

Pascal Arimont kommer från den tyskspråkiga delen av Belgien. Tyska är det tredje officiella språket i Belgien utöver franska och nederländska. Den tyskspråkiga gemenskapen är belägen i den östra delen av landet, på gränsen till Tyskland, och har ca 80 000 invånare, vilket är en liten andel av den totalt 11,5 miljoner stora befolkningen. I Belgien har man beslutat att 1 av deras 21 platser i Europaparlamentet alltid ska gå till en representant för den tysktalande minoriteten. Det är precis ett sådant upplägg som Åland jobbar för att få och Belgien är ett föredöme på det här området! Förutom frågan om en egen Europaparlamentsplats pratade Jansson och Arimont bland annat om problemet kring geoblockering, något som Arimont har jobbat mycket med för att lösa på EU-nivå. Geoblockering är vad som gör att man på Åland inte kan få fri tillgång till internettjänster såsom SVT-Play från Sverige. Detta är ett problem även för den tyskspråkiga minoriteten i Belgien vad gäller tysk media.

Mötet med Färöarnas representant var som vanligt intressant. Elin Mortensen arbetar på Färöarnas delegation till EU. Färöarna och Grönland står som bekant utanför unionen, men påverkas i väldigt hög grad av EU-politiken då Danmark är en del av unionen. Färöarna förhandlar också med EU exempelvis vad gäller fiskeavtal. Färöarnas utmaningar är således annorlunda jämfört med Ålands, men självklara likheter finns såklart mellan öarna. Utbytet av erfarenheter och lösningar är mycket viktigt. Från Ålands sida är Färöarnas ”hemstyre” i förhållande till Danmark en mycket intressant förebild på hur en autonomi kan vara uppbyggd.

Middagen med Finlands EU-ambassadörer Markku Keinänen och Tuuli-Maaria Aalto var mycket lyckad. Vicelantrådet uppskattade ambassadörernas engagemang, intresse och välvilja gentemot Åland och det svenska språket. Jansson konstaterade att Finland har en mycket professionell personal på den ständiga representationen och att de goda relationerna med Finlands utrikesministerium även sträcker sig till arbetet på EU-nivå.

Även mötena med Marin, D’Amato och Knörr var givande. Baskien, Gibraltar och Katalonien är viktiga samarbetspartners på EU-nivå och internationellt, då de står inför liknande utmaningar som Åland. På senare år har till exempel Baskien varit en drivande kraft i RLEG som är en grupp för regioner med lagstiftningsbehörighet i Europa och ett viktigt samarbetsorgan för Åland. I vår planerar Baskien att stå värd för ett möte där ledare för EU:s autonomier ska diskutera en gemensam vision och plan för hur man ska påverka EU:s utveckling. Åland kommer självklart vara på plats!

Inne på Finlands ständiga representation flaggade man med Åland och Finlands flaggor dagen till ära

Gorka Knörr Borràs och Harry Jansson på Kataloniens delegation

Daniel D'Amato och Harry Jansson

Harry Jansson, Marta Marin och Anton Nilsson

Harry Jansson och Pascal Arimont i Europaparlamentet

Elin Mortensen och Harry Jansson på Färöarnas representation

3. EU:s vallag

Ett förslag som behandlas i EU:s institutioner just nu är EU:s vallag. Idag sker valet till Europaparlamentet främst genom nationella lagar och processer, så valet ser olika ut beroende på vilken medlemsstat man befinner sig i. Processen för att ta fram en ny vallag är lång och började med ett förslag från Europaparlamentet. Man skulle kunna tro att det är upp till den lagstiftande församlingen att själv välja hur valet ska gå till, men inte i EU. Här måste som vanligt också medlemsstaternas nationella regeringar stödja förslaget.

Det nuvarande förslaget syftar till att göra om de 27 nationella valen till ett enda EU-val. Bland annat föreslås att 9 maj ska vara gemensam valdag, kommissionsordföranden ska väljas genom val mellan "toppkandidater", möjlighet till poströstning ska införas i alla medlemsstater och alla ska få två röster – en i en nationell valkrets och en i en gemensam EU-valkrets. I praktiken innebär det att alla väljare i sådana fall skulle kunna rösta både på en nationell kandidat och på en kandidat från en annan medlemsstat på den gemensamma EU-listan.

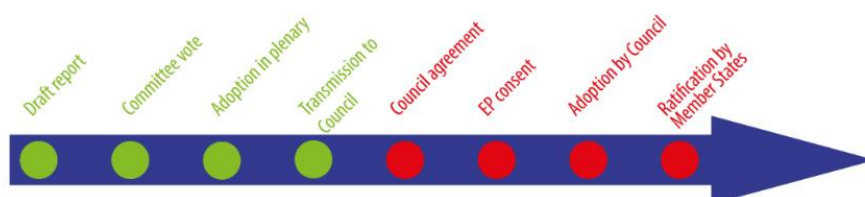
För Ålands del har man använt denna process för att än en gång lyfta Ålands krav på att få den egna platsen i Europaparlamentet som vi har konstitutionell rätt till. Åland har enligt självstyrelselagen alltid möjligheten att begära att Finland för fram Ålands ståndpunkt till EU:s institutioner och här valde Åland att ta vara på den möjligheten. Den 12 oktober framförde därför Finlands ständiga representant Markku Keinänen Ålands ståndpunkt att EU-vallagen borde säkerställa att autonoma regioner har representation i Europaparlamentet. Han passade även på att berätta för de andra ambassadörerna om var och vad Åland är samt förklara Ålands särställning och autonomi.

Att Ålands önskan skulle inkluderas i en slutlig formulering av vallagen är inte särskilt trolig då det finns länder som motsätter sig att slå fast sådant på EU-nivå. Däremot är det ännu ett sätt för Åland att poängtera att en åländsk plats i Europaparlamentet är något man kommer att fortsätta ta alla möjligheter att driva fram till dess att Finland ger oss den plats vi har rätt till. När Finland och Åland gick med i EU gav båda bort lagstiftningsbehörighet till unionen, vilket Finland kompensades med genom delaktighet i lagstiftningsprocessen, det vill säga representation

i rådet och Europaparlamentet. Åland fick däremot ingen sådant inflytande. Trots tidigare löften från Finlands regering och trots att riksdagens grundlagsutskott konstaterat att Åland har principiell rätt till en plats har Finland ännu inte givit Åland en plats. Arbetet fortsätter alltså!

Den nya vallagen är ännu långt borta, men det blir spännande att se hur våra EU-val kommer att gå till i framtiden.

4. Energiförsörjningen i EU

Det senaste året har hela Europa fått kämpa med stigande energipriser. Medlemsstaterna och EU har efterhand vidtagit åtgärder för att hantera detta. Den 18 oktober presenterade kommissionen ytterligare ett nödåtgärdspaket för energiförsörjningen inom unionen. Denna gång var fokus på gaspriset och att förhindra gasbrist i EU i vinter. Man har försökt fylla lagren av gas inför vintern och det har gått bättre än förväntan, över 92 % av kapaciteten är nu fylld. På så sätt är situationen inte lika illa som man kanske befarade för ett par månader sedan. Trots detta behövs en plan för att säkra att européerna har möjlighet att till exempel värma upp sina hus under de kalla månaderna som kommer. Det ska enligt kommissionens förslag bland annat göras genom gemensamma gasinköp, prismekanismer och solidaritet mellan medlemsstaterna.

Syftet med gemensamma gasinköp är att EU har ett bättre förhandlingsläge om man köper in gas tillsammans än om medlemsstaterna gör det var för sig. Det är också ett sätt att hindra att säljare spelar ut medlemsstater mot varandra och på så sätt får ut ett högre pris på gasen. Det här är också något som kan gynna mindre medlemsstater som annars har svårt att förhandla till sig bra kontrakt i konkurrens med stora medlemsstater. Men det räcker inte att försöka få ner priset på gas, vi måste också minska förbrukningen. I augusti och september i år förbrukade EU 15 % mindre gas jämfört med medelförbrukningen de senaste fem åren, men mer behöver göras.

En annan viktig del av förslaget är regler om att medlemsstater ska hjälpa varandra mer när det kommer till gasförsörjning. Om en medlemsstat får allvarlig brist på gas ska andra medlemsstater hjälpa till med gasleveranser mot en rättvis ersättning.

Ett nytt index för att prissätta flytande naturgas (LNG) arbetas just nu fram, då det nuvarande indexet enligt kommissionen inte speglar marknaden på ett korrekt sätt. Det nya indexet ska leda till en mer stabil och förutsebar marknad. Dock dröjer det åtminstone till mars innan detta kan tas i bruk och fram till dess ska tillfälliga åtgärder sättas in. Det är en "marknadskorrigeringsmekanism" som föreslagits. Mekanismen består av ett rörligt pristak på gashandelsplatsen TTF som ska förhindra de mest våldsamma pristopparna.

Energiförsörjningen och -åtgärderna diskuterades under EU-toppmötet 20-21 oktober. Regeringscheferna kom i stora drag överens om vad EU bör prioritera. Unionens energiministrar träffades därefter den 25 oktober för

att fortsätta diskussionen kring kommissionens förslag mer i detalj. Efter ministermötet framfördes att EU ska fokusera på gemensamma inköp av gas från framför allt det man beskriver som "pålitliga handelspartner". Ryssland är ett bra exempel på en mindre pålitlig sådan. I denna fråga fanns ett starkt stöd från medlemsstaterna. Även gällande solidaritetsreglerna var många medlemsstater positiva och utsikterna för att förslaget går igenom är goda.

Eventuella pristak på gas är däremot fortsatt en fråga där medlemsstaterna har vitt skilda åsikter. Eftersom stora länder som Tyskland är negativt inställda är det tveksamt huruvida det kommer att få tillräckligt stöd för att gå igenom, trots att många medlemsstater gärna vill se det. Flera detaljer finns alltså kvar att diskutera och i november samlas energiministrarna igen för att arbeta vidare med förslaget.

5. Ett europeiskt hälsodataområde

I maj i år lade kommissionen fram ett förslag om att skapa vad man kallar ett europeiskt hälsodataområde. Om man hamnar på sjukhus i ett annat EU-land kan det vara svårt för sjukhuset att få åtkomst till den hälsoinformation de behöver från patientens hemland på grund av att det är olika regler och system i olika medlemsstater. Med det här förslaget vill kommissionen göra det lättare att på ett säkert sätt dela hälsodata mellan medlemsstater när det behövs. Förslaget ska också göra det lättare för folk att ha kontroll över sina egna hälsouppgifter och få bättre samt effektivare vård. Det ska även stöda användningen av hälsodata i exempelvis forskning och statistik. Gällande den senare användningen av hälsodata måste de som fått tillstånd att använda sig av materialet hantera det på ett säkert sätt och får endast tillgång till anonymiserade data och statistik.

Mer konkret vill man att hälso- och sjukvårdspersonal ska kunna få tillgång till patienternas sjukdomshistoria och annan viktig information oavsett medlemsstat, så att man ska kunna ge en bättre vård till patienterna. Exempelvis patientöversikter, e-recept, bilddiagnostik, laboratorieresultat och utskrivningsanteckningar ska ges i enhetliga format som ska accepteras i alla medlemsstater. Det ska också leda till en mer tids- och kostnadseffektiv vård då det kan undvikas att prover och tester görs om flera gånger i olika medlemsstater.

Förslaget är också en fortsättning på dataskyddsförordningen GDPR. Människor ska enklare få tillgång till sina hälsodata, gratis och i elektronisk form. Dessutom ska det finnas bättre möjligheter att kontrollera och rätta sina egna hälsouppgifter. Även säkerhet är en viktig del av förslaget och systemtillverkare måste se till att systemen uppfyller säkerhetskraven.

Många ålänningar både reser eller bosätter sig tillfälligt på andra platser i EU. Det här förslaget kan hjälpa dem få en bättre vård om olyckan är framme när de befinner sig utanför Åland. Däremot kan förslaget bli lite utmanande för de åländska myndigheterna. Även om hälso- och sjukvård är åländsk behörighet blir det intressant att se hur systemet ska vara uppbyggt på nationell nivå och huruvida Åland måste integreras i det finska systemet på något sätt. I förslaget föreskrivs att det ska upprättas en "nationell kontaktpunkt" och en digital hälsomyndighet per medlemsstat. Kontaktpunkten ska ansvara för anslutningen till andra medlemsstaters kontaktpunkter och till EU. Myndigheten ska delta i en gränsöverskridande digital plattform (MyHealth@EU) där patienter kan dela uppgifter över landsgränser. Landskapsregeringen kommer fortsätta bevaka frågan!

Förslaget till förordningen kan ni läsa på svenska [här](#).
Kommissionens pressmeddelande på engelska kan ni läsa [här](#).

Vi hörs igen i novembers nyhetsbrev!

Septembers nyhetsbrev hittar ni [här](#)!

Mejlet skickas av Ålands landskapsregerings representant i Bryssel.
Tanken är att mejlet ska sammanlänka ålänningar med EU-frågor på agendan.
Hör av er om ni har frågor eller specifika EU-ärenden ni vill att vi bevakar.

Ni når oss via:

anton.nilsson@formin.fi & olivia.jansson@formin.fi